

Taristuministri määruse „Kliimaministri 06.03.2024. a määruse nr 13 „Üleujutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõike 2 alusel ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ § 41 lõikega 1.

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse toetuste andmise tingimust perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetmete nimekirjas meetme number 21.2.3.5 „Kliima-eesmärkide elluviimine, välisõhu kaitse ja kiirgusohutus“ sekkumise number 21.2.3.51 „Üleujutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks toetatakse üleujutusega seotud riskide maandamiskavas määratud meetmeid“ alusel kehtestatud määruses. Eelnõukohase määrusega täpsustatakse, et 06.03.2024. a määruse nr 13 „Üleujutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks toetuse andmise tingimused ja kord perioodil 2021–2027“ alusel antav toetus ei ole riigiabi. Toetust antakse Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi veeosakonna nõunik Agne Aruväli (agne.aruvali@kliimaministeerium.ee, tel 626 2968) ja finantsosakonna struktuuritoetuste nõunik Eerika Purgel (eerika.purgel@kliimaministeerium.ee, tel 626 0709). Määruse eelnõu õigusekspertiisi on teinud Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Rene Lauk (rene.lauk@kliimaministeerium.ee, tel 626 2948). Riigiabi analüüsi tegi SA Keskkonnainvesteeringute Keskus riskiosakonna jurist Silver Nittim (silver.nittim@kik.ee). Eelnõu on keeleteoimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@justdigi.ee).

2. Määruse eesmärk

Määrusega täpsustatakse toetuse andmise tingimust „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ elluviimiseks kehtestatud määruses. Ühtki 06.03.2024. a määruse nr 13 alusel toetatavat tegevust ei loeta riigiabiks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 mõistes.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse kliimaministri 06.03.2024. a määrust nr 13.

Paragrahvi 1 lõige 6 täpsustub, sest antav toetus ei ole riigiabi.

Toetatavaid tegevusi viivad ellu avalikke ülesandeid täitvad asutused (v.a § 8 lg 1 p-s 4 toodud vee-ettevõtjad). Toetust antakse avalikes huvides üleujutuste maandamiskavas määratud riskipiirkondades ning sellega kooskõlas olevateks üleujutusriske maandavateks tegevusteks. Seega nähtub selgelt, et toetatavad tegevused ei ole majandustegevus. Tegemist on kohaliku tasandi keskkonnakaitseliste tegevustega avalikes huvides eesmärgiga maandada kliimamuutuste tagajärgi. Seega on tegemist haldusülesannete täitmisega ning tegemist ei ole riigiabiga majandustegevuseks. Kuna tegemist on maandamiskavas määratud tegevustega samas kavas määratud riskipiirkondades, puudub toetuse andmisel valikulisus ning toetus ei anna majanduslikke eeliseid ühelegi ettevõttele.

teiste ees. Seega võib asuda seisukohale, et kõnealuse toetusskeemi kaudu ei anta abi, mida saaks lugeda riigiabiks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 mõistes.

Ainus erand on praegu määruse nr 13 kehtivas redaktsioonis § 1 lõige 6: „*Kui § 4 lõike 3 punkti 8 alusel rahastatakse ehituslikke tegevusi ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide või elektrivõrkude kaitseks, on tegemist vähese tähtsusega abiga üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele Euroopa Komisjoni 13. detsembri 2023. a määruse nr 2023/2832 (ELT L, 2023/2382, 15.12.2023, lk 1–12) alusel. Määruse alusel antav muu toetus on avalikes huvides ning ei ole riigiabi.*“ Säte ei ole enam sellisel kujul asjakohane, sest 5. novembril 2025. aastal esitas Keskkonnainvesteeringute Keskus seisukoha, et vee-ettevõtjatele veemajandustegevuseks (sh ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide ehitamiseks) antavat toetust ei saa lugeda riigiabiks, kuna toetataval tegevusel puudub piiriülest konkurentsi moonutav mõju Euroopa Liidus. Põhjalikuma analüüsi leiab aadressilt https://kik.ee/sites/default/files/veemajanduse_riigiabist_05.11.2025.pdf. Seega ei ole enam põhjust käsitada sellise tegevuse toetamist vähese tähtsusega abina üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele Euroopa Komisjoni 13. detsembri 2023. a määruse nr 2023/2832 (ELT L, 2023/2382, 15.12.2023, lk 1–12) alusel.

Samuti ei pea otseseks või kaudseks riigiabiks lugema toetust elektrivõrkude kaitseks. Eestis on ca 95% turuosaga ehk teeninduspiirkonnaga jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ. Elektrilevi OÜ kui võrguettevõtja tegevust reguleerib elektrituruseadus, mis põhineb erinevatel Euroopa Liidu direktiividel, muu hulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil 2019/9444, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseid norme. Direktiivist tulenevad valdkonnaspetsiifilised kohustused ning nõuded jaotusvõrguettevõtjatele, sh nõuded vertikaalselt integreeritud ettevõtja osaks olevate jaotusvõrguettevõtjate eraldatuse kohta. Võrguettevõtjat ei ole võimalik klientidel valida, sest elektri jaotusvõrkude puhul on tegemist taristuga, mille dubleerimine ei ole majanduslikult otstarbekas või tehniliselt võimalik, ning võrguteenust osutatakse kindlaks määratud tegevuspiirkonnas. Kõigil võrguettevõtjatel on elektrituruseadusest tulenev kohustus tagada tarbijale kvaliteetne elektriühendus ja rikete kiire kõrvaldamine, st võrguettevõtja kohustused on üldstatult oma teeninduspiirkonnas võrguteenuste osutamine (järgides turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet), võrgu arendamine viisil, mis tagab võimaluse järjepidevalt võrguteenust osutada, ning võrku siseneva ja sealt väljuva elektrienergia koguse mõõtmine. Jaotusvõrguettevõtjate teeninduspiirkonnad ei või kattuda. Seejuures on võrguettevõtjal kohustus arendada võrku oma teeninduspiirkonnas viisil, mis tagab võimaluse järjepidevalt osutada õigusakti ja tegevusloa tingimuste kohast võrguteenust võrguga ühendatud turuosalistele, arvestades nende põhjendatud vajadusi, ning ühendada võrguga oma teeninduspiirkonnas asuva turuosalise nõuetekohane elektripaigaldis. Võrku arendades järgib võrguettevõtja varustuskindluse tagamise, tõhususe ning turgude integreerimise vajadust, arvestades neis valdkondades tehtavate uurimuste tulemusi. Võrguettevõtja peab igal aastal esitama Konkurentsiametile üksikasjaliku kava selle kohta, kuidas ta tagab tarbimisvõimsuse eeldatava nõudluse rahuldamiseks. Kuna võrguettevõtjate tegevust jaotusvõrgu ehitamisel ja käitamisel reguleerib elektrituruseadus ning vaid võrguettevõtja ise võib oma teeninduspiirkonnas võrku ehitada ja teenust osutada, siis võib asuda seisukohale, et võrguettevõtjate puhul on tegemist loomuliku monopoliga, mis ei konkureeri muude sama laadi infrastruktuuridega, kuna nende dubleerimine oleks ebaökoonoomne. Seetõttu mõju konkurentstile puudub ning tegemist ei ole riigiabiga Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 mõistes. Kuivõrd jaotusvõrgu ettevõtjad osutavad teenuseid läbipaistvatel tingimustel ning teenus on kõigile avatud, siis ei ole ka potentsiaalne lõppkasutaja riigiabi saaja.

Ükski määruse alusel toetatav tegevus ei ole riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 mõistes.

Eelnõu § 2 järgi rakendub määruse muudatus tagasiulatuvalt alates 6. märtsist 2024, sest Keskkonnainvesteeringute Keskus on asunud seisukohale, et vee-ettevõtjatele veemajandustegevuseks (sh ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide ehitamiseks) antav toetus on kohalik tegevus, mis ei ole riigiabi, kuna sel puudub piiriülest konkurentsi moonutav mõju Euroopa Liidus. Muudatuse kehtima hakkamine tagasiulatuvalt on oluline, et toetada kõiki tegevusi samadel alustel.

3. Eelnõu vastavus ELi õigusele

Eelnõu alus on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706). Samuti lähtutakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Komisjoni määrusest (EL) nr 651/2014 (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78) ELi aluslepingu artikli 107 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks, ning Euroopa Komisjoni määrusest (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023).

4. Määruse mõjud

Määrusega reguleeritava meetme tulemused aitavad vähendada üleujutusega seotud olulistes riskipiirkondades üleujutuste kahjulikke tagajärgi inimeste tervisele, keskkonnale, kultuuriväärtustele ja majandustegevusele. Samuti aitavad suurendada kliimateadlikkust ning parandada kliimaga seotud tegevustest arusaamist ning kavandada ettevaatusabinõusid ekstreemsete ilmastikutingimuste põhjustatud ohuolukordadeks ja elutähtsate teenuste katkemise puhuks. Määruse koostamisel teadaoleva informatsiooni põhjal hindame, et meetme eelarve vahenditega saavutatakse mõõdikutele seatud sihttasemed. Määruse kaudu toetatakse tegevusi, mis on planeeritud üleujutustega seotud riskide maandamiskavas 2022–2027.

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Toetus on ühekordne tõuge nõuete täitmiseks ning seega ei mõjuta otseselt valitsussektori eelarvepositsiooni. Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulutusi ega -tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub tagasiulatuvalt alates 6. märtsist 2024. Selgitused on esitatud seletuskirjas § 2 juures.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Riigikantslei, Euroopa Komisjoni, perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika te rakendamise seirekomisjoni liikmete ning Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Eesti Vee-ettevõtete Liidu ja Riigi Tugiteenuste Keskusega.